

Doktoriõppe hea tava

Tartu Ülikooli (edaspidi: ülikool) doktoriõppe hea tava (edaspidi: doktoriõppe hea tava) otstarve on määrata üle ülikooli kindlaks doktoriõppe eesmärgid ja üldised põhimõtted, et tagada doktoriõppe kõrge kvaliteet. Doktoriõppe hea tava on soovituslik tegevusjuhised kõigile doktoriõppes osalevatele pooltele.

I. Üldised põhimõtted

1. Doktorant on üliõpilane, kellele laienevad kõik üliõpilaste õigused ja kohustused, ja doktoriõppe ekstern on isik, kellele doktoriõppekava läbides laienevad üliõpilaste kohustused ja ülikooli õigusaktides sätestatud õigused. Doktoranti ja doktoriõppe eksterni (edaspidi: doktorant) tuleb mõista ja kohelda kui noorteadlast ja kolleegi.
2. Doktorandi teadus-, loome-, õppe- ja arendustegevus ning töö üliõpilastega on juhendatud ja toetatud. Lisaks kõrgel tasemel juhendamisele ja õppele ülikool
  - 2.1. soodustab kaasjuhendamist, mille kaudu on võimalik tõhustada juhendamist ülikoolis, siduda eri distsipliine ning edendada koostööd ülikoolide vahel ja ettevõtlussektoriga;
  - 2.2. tagab doktoriõppes osalevatele pooltele doktoriõppe spetsiifikaga kooskõlas olevad nõustamis- ja tugiteenused;
  - 2.3. tagab doktoriõppes osalevate poolte erimeelsuste korral nende erapooletu lahendamise võimalused.
3. Ülikoolipoolne juhendaja on erialaselt kompetentne teadlane, kes orienteerub hästi nii ülikooli kui ka rahvusvahelises teadussüsteemis ning kellel on juhendamiseks sobivad omadused ja vajalikud juhendamisalased pädevused. Doktorandile juhendaja määramisel tuleb arvestada juhendaja juba olemasolevat koormust kõikides õppeastmetes, juhendamise varasemat efektiivsust ja juhendatavate uurimistöö finantseerimise võimekust. Juhendajale uute juhendatavate doktorantide määramisel arvestatakse ka sellega, et tema juhendatavate doktorantide koguarv võimaldaks tagada igale juhendatavale parima võimaliku juhendamise kvaliteedi.
4. Doktoriõppe kõige olulisem kvaliteedigarantii on doktorandi ja juhendaja(te) vastastikusele usaldusele ja lugupidamisele tuginev koostöö, milles on selgelt määratletud kõigi doktoriõppes osalevate poolte ülesanded, vastutus, ootused ja vajadused.
5. Doktoriõppes osalevad pooled sõlmivad doktoriõppe leppe, milles muuhulgas lepatakse kokku konkreetsemad koostööpõhimõtted.

II. Doktoriõppe eesmärgid

6. Ülikool võimaldab doktorandil omandada eelkõige:
  - 6.1. oskuse teha teaduslikku uurimistööd,
  - 6.2. õpetamis- ja juhendamispädevused,
  - 6.3. juhtimise, meeskonnatöö ja projektide (sh rahastamistaotluste) koostamise oskuse,
  - 6.4. eriala populariseerimise kogemuse,
  - 6.5. teadmised intellektuaalomandi õiguskaitsesest,
  - 6.6. oskuse kirjutada teadusartiklit.

III. Doktoriõppes osalevate poolte soovituslikud tegevusjuhised

III.1. Soovituslikud tegevusjuhised doktorandile

7. Doktorant seab endale prioriteediks õppekava läbimise nominaalse õppeaja jooksul ning pühendumise doktoriõppega seotud uurimistööle, sh

- 7.1. tutvub doktoriõppe alguses ülikooli struktuuri ja töökorralduse põhimõtetega, doktoriõpet puudutavate regulatsioonidega ning töötajatega, kellega ta doktoriõppe raames kokku puutub;
  - 7.2. kasutab aktiivselt ära ülikoolis doktoriõppeks loodud võimalusi, sh juhendaja(te) abi, nõustamisteenuseid, materiaal-tehnilisi ressursse ning on proaktiivne ja iseseisev oma õpingute ja teadustöö kavandamisel ja läbimisel;
  - 7.3. osaleb ülikooli või doktorikooli korraldatavatel doktoriseminaridel, -konverentsidel jt üritustel ning otsib nende kaudu võimalusi oma uurimistöö tutvustamiseks ning akadeemiliseks diskussiooniks teiste doktorantide ja teadlastega;
  - 7.4. otsib ja kasutab aktiivselt doktoritöö tegemiseks lisatoetusmeetmeid ja rahastamisvõimalusi;
  - 7.5. esitab juhendaja(te)le tagasisidestamist vajavad materjalid (plaanid, konverentsi teesid, artiklid jms) korrektselt vormistatuna kokkulepitud vormis ja tähtaja jooksul;
  - 7.6. teavitab juhendajat (juhendajaid) ja doktoriõppes osalevaid kolmandaid pooli (rahastaja, ettevõtluspartner, uurimistöö tellija jt) regulaarselt oma uurimistöö edenemisest, sh muudatustest töö (etappide) valmimistähtaja, teema või sisu muudatustest, pikemast eemalviibimisest ning viivitamatult asjaoludest, mis mõjutavad või takistavad tema õppekava, uurimistöö või teiste doktoriõppega seotud ülesannete täitmist;
  - 7.7. teavitab juhendaja(te)ga kontakteerumis- või suhtlemisraskuste korral probleemidest viivitamatult programmijuhti, instituudi juhatajat või dekaani ja juhul, kui programmijuhi, instituudi juhataja või dekaani poole pöördumine ei andnud tulemusi, õppeosakonna vastutavat spetsialisti ning otsib aktiivselt konstruktiivseid lahendusi;
  - 7.8. vastutab oma uurimistöö kvaliteedi eest, lähtudes intellektuaalse omandi kaitse, andmekaitse ja (teadustöö) eetika põhimõtetest ning teistest Euroopa teadlaste hartas kirjeldatud põhimõtetest;
  - 7.9. koondab, süstematiseerib ja säilitab doktoriõpingute ja -uurimistööga seonduvad materjalid;
  - 7.10. küsib juhendaja(te)lt, kaasdoktorantidelt ja teistelt tööga seotud teadlastelt tagasisidet oma uurimistöö kohta ning arvestab tagasisidet edasiste tegevuste kavandamisel;
  - 7.11. läbib õpetamis- ja juhendamiselase baaskoolituse ning osaleb õppeassistendina õppetöö tegemisel (juhul, kui tegu on esmakordse õpetamistegevusega, kogenud õppejõu juhendamisel) bakalaureuse- või magistriõppes;
  - 7.12. juhendab (juhul, kui tegu on esmakordse juhendamisega, kogenud õppejõu juhendamisel) vähemalt ühte bakalaureuse- või magistritööd;
  - 7.13. retsenseerib (juhul, kui tegu on esmakordse retsenseerimisega, kogenud õppejõu juhendamisel) vähemalt ühte bakalaureuse- ja ühte magistritööd;
  - 7.14. tagab doktoriõpingute, uurimistöö või muude ülesannete täitmiseks vajaliku või nende käigus kättesaadava ametialaseks kasutamiseks mõeldud informatsiooni konfidentsiaalsuse;
  - 7.15. osaleb aktiivselt teadust populariseerivates tegevustes;
  - 7.16. kasutab ainult litsentseeritud tarkvara;
  - 7.17. loob ja hoiab aktuaalsena enda konto Eesti Teaduse Infosüsteemis (ETIS).
8. Doktorandil on õigus
- 8.1. saada doktoriõpinguteks ja uurimistööks vajalikku informatsiooni, sh kasutada selleks ülikooli ressursse (andmebaasid, erialakirjandus, arhiivid, laborid jm);

- 8.2. teha juhendaja(te)le ja teistele asjaomastele ülikooli töötajatele ettepanekuid doktoriõppe parendamiseks ja tekkinud probleemide lahendamiseks ning osutada probleemidele doktoriõppega seotud õigusaktide järgimisel;
- 8.3. osaleda nõupidamistel, kus on arutusel doktorandi õppe- või uurimistöö või muude ülesannetega seotud küsimused;
- 8.4. keelduda lisaülesannete täitmisest, kui need pole doktoriõpingute ja –uurimistööga seotud ja kui nende maht, sagedus ja/või iseloom takistaksid doktorandi põhiülesannete täitmist;
- 8.5. osutada teadustöö eetikaga seotud probleemidele, sh väljendada põhjendatud loomevarguse kahtlust;
- 8.6. taotleda (kaas)juhendaja muutmist ja/või kaasjuhendaja määramist, kui (kaas)juhendaja ei täida oma kohustusi või pole doktoritöö teemal piisavalt pädev;
- 8.7. taotleda doktoritöö teema muutmist, kui ilmneb, et kinnitatud teemal ei ole (kaas)juhendaja piisavalt pädev, uurimistööks vajalikud ressursid on ebapiisavad vms.

III.2. Soovituslikud tegevusjuhised juhendajale

ning sõltuvalt punktis 9.15. kirjeldatud kokkulepest juhendamise tööjaotuse osas ka kaasjuhendajale

9. Juhendaja seab endale prioriteediks doktorandi igakülgse (mitte ainult uurimistöö alase) toetamise eesmärgiga aidata kaasa doktoriõppe edukale läbimisele nominaalse õppeaja jooksul, sh
  - 9.1. tagab doktorandi uurimistööks vajalike materjalide ja tarvikute ning finantsvahendite olemasolu ning loob toetava ja innustava keskkonna;
  - 9.2. juhul, kui uurimisteema ja selle rahastus on seotud kindla tähtajalise projektiga, selgitab doktoriõppe leppe sõlmimisel doktorandile võimalikke tagajärgi, mis võivad kaasneda õpingute pikendamisega ja/või doktoritöö tähtaegselt esitamata jätmisega;
  - 9.3. suunab ja nõustab doktoranti õppeainete valikul;
  - 9.4. toetab doktoranti stipendiumide ja grantide taotlemisel;
  - 9.5. loob doktorandile võimalusi lävida rahvusvahelise erialase teadlaskogukonnaga, lähtudes doktorandi uurimistöö vajadustest;
  - 9.6. annab doktorandile tagasisidet kokkulepitud tähtaja jooksul juhul, kui doktorant on materjalid esitanud õigeaks ajaks;
  - 9.7. annab soovitusi, millistel konverentsidel ja seminaridel osaleda ning millistele teadusajakirjadele keskenduda artiklite kirjutamisel;
  - 9.8. tunnustab doktoranti kui iseseisvat noorteadlast ja tagab, et doktorandi uurimistööga seotud publikatsioonides juhendaja autorina äramärkimine toimub vastavalt tema tegelikule sisulisele osalusele;
  - 9.9. nõustab doktoranti, sh eriti uurimistööga seotud ülikoolivälise lepingupartneri olemasolul, intellektuaalomandi küsimustes, kaasates vajaduse korral eksperte, ning nõustab ja kontrollib doktoranti teadustöö eetika põhimõtete järgimisel;
  - 9.10. reageerib viivitamatult loomevarguse kahtluse tekkimisel, informeerides sellest vajaduse korral ka dekaani ja instituudi juhatajat;
  - 9.11. soovitab ja aitab doktorandil kaasata uurimistöösse bakalaureuse- ja magistriõppe üliõpilasi, et kõrghariduse eri astmetel õppijatel tekiks side teadustööga;
  - 9.12. suunab ja kontrollib doktoranti uurimistööst tulenevate ohutusnõuete täitmisel ning tagab doktorandile ohutusnõuete täitmiseks vajalikud vahendid;
  - 9.13. kaasab või soovitab õppejõududel kaasata doktoranti tema eriala raames õppetöösse, samas jälgides, et doktorandile antavate lisaülesannete maht ei takistaks tema põhiülesannete täitmist;

- 9.14. kaasab vajaduse korral doktorandile antud lisäülesannete (õppetöö, bakalaureuse- või magistratöö juhendamine jms) juhendamiseks kogenud õppejõu või teadustöötaja;
  - 9.15. kaasjuhendaja(te) olemasolul lepib temaga (nendega) kokku juhendamise tööjaotuse;
  - 9.16. informeerib doktoranti viivitamatult, kui viimase edasijõudmine või tehtud töö tase ei ole piisav ning koostab koos doktorandiga (ja kaasjuhendaja(te)ga) toetavate tegevuste plaani ning vajaduse korral kaasab instituudi juhataja, õppeosakonna vastutava spetsialisti ja/või teisi ülikooli töötajaid või ülikooliväliseid eksperte;
  - 9.17. informeerib programmijuhti, instituudi juhatajat ja/või dekaani viivitamatult, kui ilmnevad asjaolud, mis takistavad doktorandi edasijõudmist õppe- ja/või uurimistöös;
  - 9.18. teeb tähtaegadest lähtuvalt doktorandiga (ja kaasjuhendaja(te)ga) koostööd doktorandi individuaalplaani koostamisel ja selle täitmise kontrollimisel, uurimistöo arendamisel, atesteerimiste ettevalmistamisel ja tööplaanide korrigeerimisel;
  - 9.19. hoiab ennast kursis ülikoolisest ja -välisest doktoriõpet puudutavate regulatsioonidega;
  - 9.20. tegeleb regulaarselt juhendamisoskuste alase enesetäiendamisega ning arvestab seejuures doktorantide tagasisidet.
10. Juhendajal ning sõltuvalt punktis 9.15. kirjeldatud kokkuleppes juhendamise tööjaotuse osas ka kaasjuhendajal on õigus
- 10.1. teha doktorandile ja kaasjuhendaja(te)le ja teistele asjaomastele ülikooli töötajatele ettepanekuid doktoriõppe parendamiseks ja tekkinud probleemide lahendamiseks ning osutada probleemidele doktoriõppega seotud õigusaktide järgimisel;
  - 10.2. keelduda doktorandi esitatud materjalidele tagasiside andmisest, kui need ei ole esitatud tähtajaks või korrektselt kokkulepitud vormis, ning nende keelelisest korrigeerimisest;
  - 10.3. saada ülikoolilt nõu ja abi doktorandiga tekkinud konflikti(de) lahendamisel;
  - 10.4. taotleda teaduskonna nõukogult doktorandi juhendamisest loobumist juhul, kui doktorant on teadlikult rikkunud doktoriõppe lepet, ei ole oma võetud kohustusi täitnud või on teadlikult rikkunud või täitmata jätnud õppekorralduseeskirjaga sätestatud reegleid;
  - 10.5. taotleda kokkuleppel doktorandiga asjaomase struktuuriüksuse nõukogult vajaduse korral doktorandile kaasjuhendaja(te) määramist;
  - 10.6. taotleda kokkuleppel doktorandiga asjaomase struktuuriüksuse nõukogult vajaduse korral doktorandi uurimisteema muutmist.

III.3. Soovituslikud tegevusjuhised atesteerimiskomisjonile

11. Atesteerimiskomisjon toetab doktorandi edasijõudmisele hinnangu andmisel doktorandi edasiste õpingute ja uurimistöo eesmärgipärasest edenemist, sh
  - 11.1. tutvub enne atesteerimiskoosolekut põhjalikult doktorandi poolt atesteerimiseks esitatud materjalidega, sh doktorandi ja juhendaja(te) tagasisidega;
  - 11.2. lähtub doktorandi atesteerimisel ja hinnangu andmisel doktorandi edasijõudmisele õpingutes ja uurimistöös doktorandi poolt atesteerimiseks esitatud materjalidest, sh doktorandi ja juhendaja(te) tagasisidest, mitte doktorandi ega juhendaja(te) isikuomadustest vms;
  - 11.3. arutab atesteerimiskoosolekul vajaduse korral doktorandi ja/või juhendaja(te) tagasisides ilmnenuid vastuolusid, vajaduse korral teavitab tekkinud probleemidest programmijuhti, instituudi juhatajat või dekaani ning algatab doktoriõppes osalevate pooltega koostöös probleemide lahendamiseks vajalikud tegevused;

- 11.4. annab doktorandile ja juhendaja(te)le soovitusi doktoritöö eduka kaitsmiseni jõudmiseks;
- 11.5. tagab vajaduse korral (doktorandi uurimistöös isikuandmete, riigi- või ärisaladuse või muu salastatud teabe kaitseks) atesteerimiseks esitatud materjalide konfidentsiaalsuse ja kuulutab atesteerimiskoosoleku konkreetse doktorandi osas kinniseks.

III.4. Soovituslikud tegevusjuhised kaitsmisnõukogule

12. Doktorikraadi andev nõukogu (edaspidi kaitsmisnõukogu) tagab oma tegevuse läbipaistvuse ning otsuste objektiivsuse ja põhjendatusega ülikoolis antavate doktorikraadide usaldusväärsuse, sh
  - 12.1. lähtub doktoritöö kaitsmisele lubamisel, doktoritöö kaitsmiskoosolekul hinnangu andmisel ja teiste otsuste tegemisel üheselt arusaadavatest nõuetest ja kriteeriumidest, mis on kehtestatud doktorikraadi andmise korras, nõukogu kodukorras ja õppeinfosüsteemis vastavas doktoritöö õppeaine ainekavas, ning kehtestatud protseduurireeglitest;
  - 12.2. lähtub hinnangu andmisel doktoritöö vormiliste nõuete täitmisest, sisulisest kvaliteedist ja kaitsmisele (akadeemilisele väitlusele) esitatud kriteeriumide täitmisest, mitte kraaditaotleja ega juhendaja(te) isikuomadustest vms;
  - 12.3. lähtub oponentide ja retsensentide valikul professionaalsuse kriteeriumist ja huvide konflikti vältimise põhimõttest;
  - 12.4. selgitab retsensentidele ja oponentidele õigel ajal ja ammendavalt nende rolli, doktoritöö kaitsmisele lubamise tähendust ja kaitsmise protseduuri;
  - 12.5. suhtub tõsiselt otsuse põhjendamise kohustusse, tuues välja kõik sisulised ja vormilised asjaolud, mis mõjutasid otsust.
13. Kaitsmisnõukogu otsus „lubada kaitsmisele“ või „mitte lubada kaitsmisele“ tähendab hinnangut „väärub selle töö eest eduka kaitsmise korral doktorikraadi“ *resp.* „ei vääri selle töö eest doktorikraadi“. Kaitsmisele lubamisega kinnitab kaitsmisnõukogu, et tunnistab doktoritöö vastavaks teadustööle kehtestatud sisulistele ja vormilistele nõuetele ning doktorikraadi taotleja doktorikraadi vääriliseks, välja arvatud juhul, kui kaitsmisel ilmnevate asjaolude (näiteks loomevargus või pettus, väga nõrk kaitsmine) tõttu peab kaitsmisnõukogu oma esialgse hinnangu ümber vaatama.